

morskii osviti ta pidhotovtsi [The future perspectives of immersive learning in maritime education and training]. Transactions on Maritime Science. T. 11. № 2. DOI: 10.7225/toms.v11.n02.014. [in Ukrainian]

6. Tiurkistanli, T. T. (2023). Suchasni metody navchannia v morskii osviti ta pidhotovtsi: bibliometrychnyi analiz tsyfrovizatsii osvity ta suchasnykh tendentsii [Advanced learning methods in maritime education and training: A bibliometric analysis on the digitalization of education and modern trends]. Computer Applications in Engineering Education. T. 32. № 3. DOI: 10.1002/cae.22690. [in Ukrainian]

7. Politehnika Hdanska. Ofitsiinyi sait. [Elektronnyi resurs]. URL: <https://cne.pg.edu.pl/wydarzenia/715-lokalne-modele-llm-21-marca-2025-r>. [in Ukrainian]

8. Journal of Advances in Modeling Earth Systems. [Elektronnyi resurs]. URL: <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1029/2024MS004485>. [in Ukrainian]

9. Khomutov, O. A. (2020). Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh sudnovykh mekhanikiv [Psychological and pedagogical conditions for forming the professional competence of future marine engineers]. Naukovi zapysky Khersonskoi derzhavnoi morskoi akademii. Vyp. 15. S. 59–64. [in Ukrainian]

10. Morska administratsiia Ukrainy. (2023). Vymohy do trenazhnykh tsentriv ta sertyfikatsii prohram pidhotovky moriakiv : metod. Rekomendatsii [Requirements for training

centers and certification of seafarer training programs: Methodological guidelines]. Kyiv : Ministerstvo rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy (MIU). 48 s. [in Ukrainian]

11. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2021). Derzhavnyi standart vyshchoi osvity Ukrainy [State Standard of Higher Education of Ukraine]. Spetsialnist 271 "Richkovyi ta morskyi transport" (bakalavr, mahistr). Kyiv : MON Ukrainy. 67 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧУМАЧЕНКО Марія – старший викладач кафедри управління в транспортній галузі Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія».

Наукові інтереси: сучасні методи та технології викладання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHUMACHENKO Mariia – Senior lecturer of the Department of Transport Sector Management of the Danube Institute of the National University "Odessa Maritime Academy".

Scientific interests: modern methods and technologies of teaching.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.10.2025 р.

УДК 378.147: 372.881.1: 81'243

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-352-360

РОГУЛЬСЬКА Оксана –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іншомовної
освіти та міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5603-0274>
e-mail: oxana.rogulska@gmail.com

МАГДЮК Ольга –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Хмельницького національного університету
ORCID: <https://orcid.org/000-0002-6778-3586>
e-mail: tychynskao@ukr.net

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ЗВО ШЛЯХОМ ПРОЄКТУВАННЯ

Традиційні методи навчання, які часто базуються на репродукції готових текстів або коротких діалогічних зразків, не здатні повною мірою сформувати комплексні уміння монологічного мовлення. Проблема полягає у потребі пошуку та впровадження діяльнісних, інтегративних методів, які б забезпечили перехід від мовних знань до повноцінної іншомовної компетентності у монологічному мовленні (ІКММ), необхідної для успішної академічної та професійної комунікації. Використання проєктної діяльності для цілеспрямованого формування ІКММ у студентів ЗВО є своєчасним та стратегічно важливим завданням сучасної методики викладання іноземних мов.

У статті уточнено сутність понять «монологічне мовлення» та «іншомовна компетентність у монологічному мовленні». З'ясовано, що іншомовна компетентність у монологічному мовленні, це не лише знання мови, а й стратегічна здатність ефективно та культурно доречно реалізувати комунікативний намір в умовах розгорнутого усного висловлювання. Проаналізовано структуру іншомовної компетентності у монологічному мовленні та визначено її компоненти (знання, уміння, навички та комунікативні здібності). Розкрито структурні особливості іншомовного монологу, схарактеризовано основні типи, функції та психологічні особливості монологічних висловлювань. Розглянуто проєктну діяльність як ефективний засіб формування ІКММ студентів ЗВО та визначено чотири послідовних етапи проєктування (підготовчий, виконавчий, синтетичний, презентаційний), які забезпечують логічний перехід від планування та збору інформації до її структурування та публічного захисту. Розглянуто види вправ для успішного використання проєктної діяльності у формуванні ІКММ студентів ЗВО. Розроблено вправи для формування ІКММ студентів ЗВО за основними етапами проєктування (на прикладі проєкту "Environmental protection").

Ключові слова: іншомовний монолог, навчання іншомовного монологічного мовлення, іншомовна компетентність у монологічному мовленні, проєктна діяльність, студенти ЗВО.

ROGULSKA Oksana –

Doctor of Pedagogical Sciences,
Full Professor, Full Professor of the
Department of Foreign Language Education
and Intercultural Communication
Khmelnytskyi National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5603-0274>
e-mail: oxana.rogulska@gmail.com

MAHDIUK Olha –

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
Khmelnytskyi National University
ORCID: <https://orcid.org/000-0002-6778-3586>
e-mail: tychynskao@ukr.net

ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF FOREIGN LANGUAGE MONOLOGICAL SPEECH TEACHING IN HEIS THROUGH PROJECT-BASED LEARNING

Traditional teaching approaches, frequently relying on the reproduction of prepared texts or brief dialogue models, are insufficient for the comprehensive development of complex monological competence. The problem lies in the need to find and implement activity-based, integrative methods that would ensure the transition from linguistic knowledge to full-fledged foreign language competence in monological speech, which is necessary for successful academic and professional communication. The use of project-based activities for the targeted formation of foreign language monological competence in HEI students is a timely and strategically important task of modern foreign language teaching methodology.

The article clarifies the essence of the concepts “monological speech” and “foreign language competence in monological speech”. It is established that foreign language competence in monological speech is not merely knowledge of the language, but also the strategic ability to effectively and appropriately realize a communicative intention in the context of an extended oral utterance.

The structure of foreign language competence in monological speech is analyzed, and its components (knowledge, skills, abilities, and communicative capacities) are determined. The structural features of the foreign language monologue are revealed, and the main types, functions, and psychological characteristics of monological utterances are described.

Project-based activity is considered as an effective means of forming foreign language monological competence in HEI students, and four sequential stages of project design are defined (preparatory, executive, synthetic, presentation), which ensure a logical transition from planning and information gathering to its structuring and public defense. The types of exercises for the successful use of project-based activities in the formation of FLMC in HEI students are reviewed. Exercises for the formation of FLMC in HEI students are developed according to the main stages of project design (using the example of the “Environmental protection” project).

Key words: foreign language monologue, foreign language monological speech teaching, foreign language monological competence, project-based activity, HEI students.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності проблеми. Незважаючи на значні зміни в методиці викладання іноземних мов, у закладах вищої освіти (ЗВО) зберігається розрив між теоретичними знаннями студентів та їхньою практичною здатністю до розгорнутого, логічно зв'язного та аргументованого монологічного висловлювання в професійних і академічних ситуаціях (захист проєкту, доповідь, презентація). Традиційні методи навчання, які часто базуються на репродукції готових текстів або коротких діалогічних зразків, не здатні повною мірою сформувати комплексні уміння монологічного мовлення. Таким чином, проблема полягає у потребі пошуку та впровадження діяльнісних, інтегративних методів, які б забезпечили перехід від мовних знань до повноцінної іншомовної компетентності у монологічному мовленні (ІКММ), необхідної для успішної академічної та професійної комунікації.

Відтак, розробка та наукове обґрунтування методики використання проєктної діяльності для цілеспрямованого формування ІКММ у студентів ЗВО є своєчасним та стратегічно важливим завданням сучасної методики викладання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методиці навчання та викладання іноземних мов присвячені роботи Л. Байдюк, Н. Биць, О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецької, О. Комар, Л. Лукіної,

С. Ніколаєвої, О. Тарнопольського, І. Холод та ін.; проблемам навчання монологічного мовлення – публікації Л. Кардаш, Л. Пікулицької, І. Стецько, О. Ничко, О. Мельник, О. Трубіціної, Т. Єременко та ін.; психології мовлення і психолінгвістики – напрацювання Л. Калмикової, Г. Калмикова, І. Лапшиної, Н. Харченко та ін.; проєктним технологіям – праці Е. Арванітопуло, В. Дроздової, В. Зелінської, Є. Іжко, Ю. Коваленко, К. Рудницької, О. Устименко та ін.

Мета статті – уточнити сутність понять «монологічне мовлення» та «іншомовна компетентність у монологічному мовленні»; проаналізувати структуру іншомовної компетентності у монологічному мовленні (ІКММ) та визначити її компоненти; розкрити структурні особливості іншомовного монологу; схарактеризувати основні типи, функції та психологічні особливості монологічних висловлювань; розглянути проєктну діяльність як ефективний засіб формування ІКММ студентів ЗВО; визначити чотири послідовних етапи проєктування; розглянути види вправ для успішного використання проєктної діяльності у формуванні ІКММ студентів ЗВО; розробити вправи для формування ІКММ студентів ЗВО за основними етапами проєктування (на прикладі проєкту “Environmental protection”).

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає О. Бігич «монологічне мовлення» є усномовленнєвою формою спілкування, що

передбачає зв'язне і неперервне висловлювання однієї особи, яке звернене до одного або декількох слухачів, співрозмовників (іноді – до самого себе), в той час, як «іншомовна компетентність в монологічному мовленні» виявляється у здатності реалізувати усномовленнєву комунікацію у монологічній формі у життєво важливих для певного віку галузях і ситуаціях та передбачає вміння планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час продукування іншомовного мовлення у різних типах монологічних висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), комунікативного завдання й мовленнєвого наміру (інтенції) та згідно правил спілкування у цільовій національно-культурній спільноті [1; 3; 7; 10].

Дане визначення підкреслює комплексний та діяльнісний характер «іншомовної компетентності у монологічному мовленні». Таким чином, це не лише знання мови, а й стратегічна здатність ефективно та культурно доречно реалізувати комунікативний намір в умовах розгорнутого усного висловлювання.

Науковці О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, проаналізувавши структуру іншомовної компетентності у монологічному мовленні (ІКММ), визначили такі її компоненти: *знання, уміння, навички та комунікативні здібності*.

Першим структурним компонентом ІКММ є *знання*, які в свою чергу поділяються на *декларативні* (знання про типи монологів та їх особливості; невербальні опори; різні стратегії в монологічному мовленні; значення паралінгвістичних елементів) та *процедурні* (знання поведінки носіїв мовлення; знання та застосування причинно-наслідкового зв'язку; знання засобів невербальної комунікації тощо) [1; 7; 10].

Наступним компонентом ІКММ є *уміння*, які передбачають правильне використання різних мовленнєвих засобів для донесення своєї думки під час говоріння. Науковці виокремлюють: *загальні уміння* (передбачають уміння передавати основний сенс прочитаного або прослуханого у процесі ММ; уміння інтегрувати різні мовленнєві моделі відповідно до поставленої мети; уміння описувати зображення чи ситуацію); *спеціальні* (уміння поєднувати кілька мовленнєвих зразків у логічну послідовність, дотримуючись певної схеми; уміння інтегрувати матеріал суміжних тем для поглиблення основної теми, комбінуючи та змінюючи структуру матеріалу як за змістом, так і за формою; уміння ефективно застосовувати мовний матеріал (лексичний і граматичний) з конкретної теми, розширюючи мовлення відповідно до рівня підготовки учня та року навчання); *інтелектуальні* (передбачають правильність та точність формулювання, планування та коригування різних висловлювань); *організаційні* (уміння самоорганізовуватися та самостійно навчатися); *компенсаторні* (вміння знаходити рішення в умовах дефіциту засобів мовлення, а саме: передати значення незнайомого слова; описувати через фізичні властивості та специфічні риси; використовувати невербальні засоби спілкування (жести, міміка); перефразовувати думку) [1; 7; 10].

Наступним компонентом є *навички: лексичні, фонетичні та граматичні*. Розвинені лексичні, фонетичні та граматичні навички допомагають мовцю автоматично виконувати мовленнєві операції та краще зосередитися на змісті свого висловлювання.

Ще одним компонентом ІКММ є *комунікативні здібності* (мотивація та бажання говорити, структурування та організація свого мовлення, здатність пам'ятати раніше сказане, тим самим забезпечуючи зв'язність мовлення, його логічність; коригувати свої висловлювання в процесі мовлення та оцінювати себе, фокусувати увагу не лише на мовних правилах і нормах, а також на правилах і нормах комунікації та поведінки в ній; користуватися паралінгвістичними засобами тощо) [1; 7; 10].

Монолог зазвичай складається з трьох основних частин: вступу (початку), основної частини (середини) та заключної частини (кінцівки). Зміст цих частин може відрізнятися залежно від типу монологу, але загальна структура залишається однаковою, забезпечуючи логічне викладення думки та трансляцію інформації.

1. Вступ (початок) – вводить слухача або читача в тему монологу, містить певну тезу, яка розвивається, або розкриває причину, що спонукала до мовлення.

2. Основна частина (середина) – найрозгорнутіша частина, де висловлюються міркування стосовно певної теми, наводяться докази та пояснення.

3. Заключна частина (кінцівка) – підсумовують висловлені думки, резюмуються ключові моменти та формулюється висновок щодо порушеної проблеми.

Така структура забезпечує цілісність і логічність монологічного висловлювання. Особливе значення у структурі монологу має його тематика, оскільки вона є центральною ідеєю, що забезпечує логічну цілісність та зв'язок між вступом, основною частиною та висновком, створюючи єдиний, послідовний та змістовний виклад думки [6].

Основними типами монологічних висловлювань є:

- *монолог-розповідь (монолог-оповідь)* – дидактичний тип монологічного висловлювання, виклад подій, що можуть бути як суб'єктивними (особистий досвід, історія) або об'єктивними (хроніка, історія предмета), залежно від мети. (для відображення послідовності дій та причинно-наслідкових зв'язків переважають прості і складнопідрядні речення, у розповіді про сьогодення, рутину, звички – *Present Indefinite* про минулі події – *Past Indefinite, Past Perfect*, про майбутнє – *Future Indefinite*). До різновидів монологу-розповіді (оповіді) належить *монолог-повідомлення*. *Монолог-повідомлення* – короткий і лаконічний виклад подій або фактів реальної дійсності в інформативній формі (*прості розповідні речення в Present Indefinite* (для загальних фактів, актуальних зараз) та *Present Perfect* (для подій, які відбулися, але мають актуальний зв'язок із сьогоденням). Для повідомлення часто характерна

часова невизначеність (важливий сам факт, а не час його настання));

- *монолог-опис* – тип монологу, в якому мовець детально описує об'єкт, явище або ситуацію, концентруючись на його зовнішніх (колір, розмір, форма) та внутрішніх (властивості, емоції, враження) ознаках, використовуючи образну мову (епітети, порівняння метафори) для створення живого враження у слухача. У контексті іншомовної компетентності, вміння створювати монолог-опис вимагає гнучкості у використанні прикметників, прислівників та вміння чітко розрізняти часи для фіксації статичних картин (*переважають прості і складносурядні речення; активне використання звороту there is / there are для вказівки на наявність об'єктів або деталей; теперішнього та минулого часів для констатації стану або властивостей: Present Continuous (для опису дій, що відбуваються в момент опису), Present Indefinite (для загальних, постійних властивостей), Past Indefinite (для опису статичної ситуації в минулому)*);

- *монолог-роздум (монолог-міркування)* – базується на міркуваннях, які є результатом процесу мислення, під час якого на основі однієї або кількох тез формулюється висновок. Об'єктом роздуму зазвичай виступає проблема, яку необхідно проаналізувати та вирішити, або певна ідея, яку потрібно довести. Це логічний тип висловлювання, де увага зосереджена на причинно-наслідкових зв'язках і процесі мислення. Різновидом монологу-міркування є *монолог-переконання*. Монолог-переконання є прагматично посилені міркування, де логічна аргументація (роздум) використовується як інструмент для досягнення емоційного та вольового впливу на слухача. Переконання, формування певних поглядів або мотивація до дій (*переважають складнопідрядні речення з підрядними причини (тому що, оскільки, завдяки тому, що) і наслідку (так що, в результаті, тому); складнопідрядні речення з підрядними означальними (який, що) і додатковими (що, як, щоб) для деталізації та уточнення тез; інфінітивні звороти для вираження мети, необхідності або наслідку (для того, щоб, з метою, необхідно)*) [6].

Функціонально-сміслові типи монологів майже не існують, оскільки в реальній мовленнєвій практиці спостерігається їхнє змішування (наприклад, в описі можуть зустрічатися елементи роздумів, а в розповіді – деталі опису).

В освітньому процесі монологічне мовлення виконує наступні *комунікативні функції*:

- *інформативну* – повідомлення про об'єкти чи події навколишнього середовища, опис явищ, дій або станів;

- *впливову* – спонування до певних дій або запобігання небажаним діям, формування поглядів, переконання у правильності чи хибності певних ідей або дій;

- *експресивну (емоційно-виразну)* – використання мовлення для передачі емоційного стану мовця, зняття емоційної напруги або демонстрації почуттів;

- *розважальну* – мовлення, спрямоване на розвагу слухачів, (наприклад, театральний виступ чи розповіді або жарти у неформальній бесіді);

- *ритуально-культову* – висловлювання під час релігійних обрядів чи інших ритуалів.

Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби, психологічні стимули та мету висловлювання. Наприклад, для інформативної функції важлива чіткість і точність викладу, тоді як для експресивної функції значення мають емоційна забарвленість мови та інтонація [1; 6].

До психологічних особливостей іншомовного монологічного мовлення належать:

- *односпрямованість* – монологічне мовлення не передбачає безпосередньої відповіді чи вербальної реакції слухача;

- *цілеспрямованість*: мовець має чітку мету, наприклад, переконати, пояснити, розважити, впливати на думки та погляди слухача, прагнучи через монолог змінити його поведінку чи погляди, формуючи у нього конкретні мотиви або спонукаючи до певних дій;

- *зв'язність* – полягає у зв'язності думки, вираженої у композиційно-смісловій єдності тексту як продукту говоріння, та у зв'язності мовлення, яка передбачає володіння засобами міжфразового зв'язку, що робить висловлювання цілісним і неперервним;

- *послідовність та логічність* – проявляється у послідовному та логічному розвитку думки, уточненні, поясненні та обґрунтуванні ідей, що створює цілісну картину висловлювання (дотримуватися логічної структури монологічного висловлювання достатньо складно, оскільки це пов'язано із напруженою роботою оперативної пам'яті людини);

- *тематичність* – співвіднесеність із будь якою досить загальною темою – макротемою, яка в процесі мовлення може бути розділена на підтеми або мікротеми для більш детального розкриття;

- *контекстуальність* – монологічне мовлення є переважно контекстуальним і розуміється без допомоги екстралінгвістичних засобів, однак, монолог може бути ситуативним (наприклад, спонтанне висловлювання у вигляді розгорнутої репліки – мінімонологу – в діалозі);

- *неперервність* – монологічне висловлювання, як правило, не обмежується однією фразою і триває протягом певного часу, що дає змогу повністю розкрити та завершити висловлену думку;

- *завершеність* – монолог має відносно завершену змістову структуру, яка складається з вступу, основної частини та кінцівки;

- *продуктивність* – кожен монолог є унікальним, оскільки це завжди нова комбінація мовних одиниць, а не просто відтворення завченого тексту (якщо це не цитата);

- *самостійність* – мовець не спирається на вербальну чи ілюстративну підтримку інших, а будує своє висловлювання самостійно;

- *виразність* – через монолог мовець висловлює своє ставлення до обговорюваних подій чи

явищ, для підсилення ефекту використовуються не лише слова, а й інтонація, логічні наголоси, міміка та жести [1; 6; 10].

З лінгвістичної точки зору, монологічне мовлення характеризується:

- *складністю та різноманітністю речень* – у монологі використовуються різноманітні синтаксичні конструкції, часто складніші, ніж у діалозі;
- *розгорнутістю та структурною завершеністю речень* – висловлювання є повними, детально розкривають тему та не залежать від миттєвої реакції співрозмовника;
- *використанням експресивних засобів* – мовець активно залучає лексику та синтаксис для вираження емоцій та певного ставлення до висловленого;
- *логічним зв'язком між реченнями* – речення будуються логічно, формуючи чіткий та послідовний виклад думки;
- *контекстуалізацією* – у монологі висвітлюються всі аспекти, весь необхідний контекст, який у діалозі часто розкривається через ситуацію спілкування;
- *використанням засобів міжфразового зв'язку* – забезпечують логічність, послідовність і зв'язність монологічного мовлення. До них належать лексичні й займенникові повтори, сполучники, сполучникові прислівники, адвербалії (прислівники або сполучення іменника з прикметником у ролі обставини місця і часу), артиклі тощо [1; 6; 10].

Розуміння цих функцій, особливостей та типів монологів є ключовим для ефективного навчання іншомовному мовленню та дозволяє цілеспрямовано формувати іншомовну компетентність у монологічному мовленні.

Одним із ефективних засобів формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні є проєктна діяльність, а саме *інформаційно-дослідницький проєкт*, який передбачає систематичне дослідження певної проблеми, збір, аналіз і синтез інформації з різних джерел з подальшою презентацією результатів у формі усного монологічного висловлювання, що сприяє розвитку критичного мислення, навичок самостійної роботи та творчого підходу до вирішення поставлених завдань [4; 5].

Необхідною умовою для здійснення успішної проєктної діяльності є правильна поетапність. В цілому можна визначити чотири послідовних етапи проєктування, які реалізуються покроково: *підготовчий; виконавчий; синтетичний; презентаційний*. Ці етапи забезпечують логічний перехід від планування та збору інформації до її структурування та публічного захисту [2; 4; 5].

1. *Підготовчий етап (планування та організації)*. Це етап, на якому закладається основа проєкту. Основне завдання – чітко визначити напрямки роботи та її кінцеву мету. Студенти обирають тему, формують гіпотезу, визначають мету та завдання дослідження. Вони складають детальний план роботи та графік реалізації, а також обговорюють структуру майбутнього

монологу-захисту. Формування ІКММ: *розвиток інтелектуальних умінь* (планування, точність формулювання) та засвоєння *декларативних знань* про структуру монологу (вступ, основна частина, висновки) [8; 9].

2. *Виконавчий етап (пошук та аналіз)*. На цьому етапі відбувається дослідницька робота та накопичення мовного матеріалу. Студенти здійснюють активний пошук, відбір та критичний аналіз іншомовних джерел (наукові статті, статистичні дані, інтерв'ю). Вони проводять необхідні дослідження чи опитування. Відбувається інтенсивне накопичення лексичних одиниць та освоєння складних граматичних структур, характерних для наукового стилю. Формування ІКММ: *накопичення лексичних та граматичних навичок, формування загальних умінь* (передача основного сенсу прочитаного) та *процедурних знань* (розуміння логічного зв'язку в професійних текстах).

3. *Синтетичний етап (структурування та узагальнення)*. Це етап синтезу та композиційного оформлення. Зібраний матеріал перетворюється на цілісний, логічно зв'язний текст. Студенти обробляють отримані дані, формують висновки, аргументують свою позицію, пишуть текст доповіді/презентації, структуруючи його відповідно до логіки дослідження (теза доказ приклад висновок). На цьому етапі активно тренується зв'язність тексту. Формування ІКММ: *розвиток спеціальних умінь* (поєднання різних функціонально-сміслових типів мовлення у послідовну структуру) та *процедурних знань* (практичне використання причинно-наслідкових зв'язків та дискурсивних маркерів), *формування комунікативних здібностей* (здатність логічно організовувати мовлення) [2; 8; 9].

4. *Презентаційний етап (захист та рефлексія)*. Це кульмінація проєкту, де відбувається публічна демонстрація результатів та оцінка. Студенти публічно захищають свій проєкт (монолог) перед аудиторією та відповідають на запитання. Проводяться репетиції з метою дотримання таймінгу, інтонації та використання невербальних засобів. Після захисту відбувається рефлексія та самооцінка ефективності роботи. Формування ІКММ: *інтеграція фонетичних навичок* (темп, інтонація), *компенсаторних умінь* (перифраз, використання жестів під час питань та відповідей), *інтелектуальних умінь* (самокоригування). Це найвищий рівень, що вимагає *комунікативних здібностей* для автентичної мовленнєвої взаємодії [2; 4; 5].

Розробка комплексної та послідовної системи вправ є ключовою умовою успішного використання проєктної діяльності у формуванні іншомовної компетентності у монологічному мовленні. Вправи за типом мовленнєвої діяльності у методиці викладання іноземних мов поділяються на: *рецептивні, репродуктивні та продуктивні*. Ці три типи забезпечують логічний перехід від сприйняття через закріплення до самостійного створення мовленнєвого продукту (див. табл. 1).

Таблиця 1. Класифікація вправ за типом мовленнєвої діяльності

Тип вправ	Основна мета	Фокус	Значення у формуванні ІКММ
1. Рецептивні	Сприйняття мовного матеріалу (інформації) під час читання (зорове сприйняття) або аудіювання (слухове сприйняття). Студент є пасивним одержувачем, але активним аналітиком.	На розумінні та аналізі правил, структури, лексики та смислу.	Спрямовані на розуміння декларативних та процедурних знань (наприклад, аналіз структури монологу носія мови).
2. Репродуктивні	Відтворення (імітацію, повторення, трансформацію) мовного матеріалу за зразком або за допомогою певного механічного алгоритму.	На автоматизації та правильності форми (граматики, лексики, фонетики).	Спрямовані на закріплення навичок (лексичних, граматичних, фонетичних) та автоматизацію мовленнєвих кліше (наприклад, тренування засобів зв'язку).
3. Продуктивні	Самостійне створення оригінального мовленнєвого продукту (монологу, діалогу, тексту) для вирішення реального або змодельованого комунікативного завдання.	На змісті, зв'язності та досягненні комунікативної мети.	Спрямовані на розвиток умінь (спеціальних, компенсаторних) та комунікативних здібностей у процесі творчого продукування монологу.

Розглянемо ще одну класифікацію вправ, яка використовується в методиці навчання іноземних мов і є критичною для формування ІКММ. Дана класифікація відображає ступінь наближення

навчальної діяльності до реального спілкування. Цей розподіл демонструє перехід від механічного тренування до автентичного мовленнєвого акту (див. табл. 2).

Таблиця 2. Класифікація вправ за комунікативною спрямованістю

Тип вправ	Основна мета	Фокус	Значення у формуванні ІКММ
1. Некомунікативні	Автоматизація мовних навичок поза контекстом спілкування.	Форма (граматика, лексика, фонетика).	Формують навички (лексичні, фонетичні, граматичні) – основу монологу.
2. Умовно-комунікативні	Свідоме використання навичок у штучно створених, контрольованих умовах.	Правильне застосування мовного матеріалу у певній ситуації.	Формують уміння (загальні, спеціальні), дозволяючи перейти від навичок до діяльності.
3. Комунікативні	Створення оригінального висловлювання для вирішення реального комунікативного завдання.	Зміст та комунікативна мета.	Розвивають комунікативні здібності та компенсаторні уміння – реалізацію монологу.

Ці дві класифікації вправ (рецептивні/репродуктивні/продуктивні та некомунікативні / умовно-комунікативні / комунікативні) перетинаються та доповнюють одна одну. Вони відображають різні аспекти одного навчального процесу: рецептивні/репродуктивні/продуктивні: класифікація за типом мовленнєвої діяльності (сприйняття, відтворення, створення); некомунікативні / умовно-комунікативні/комунікативні:

класифікація за ступенем наближення до реального спілкування (автентичність та мета). Співвідношення можна представити як матрицю, де перехід від рецепції до продукції супроводжується зростанням комунікативної спрямованості (див. табл. 3).

Таблиця 3. Співвідношення типів вправ за мовленнєвою діяльністю та їхньою комунікативною спрямованістю у формуванні ІКММ

Тип вправи	Ступінь комунікативності	Призначення та приклад у монолозі
1. Рецептивні	Некомунікативні або умовно-комунікативні	Формують знання. Студент лише сприймає матеріал. Наприклад: аналіз структури чужого монологу (некомунікативна).
2. Репродуктивні	Некомунікативні або умовно-комунікативні	Автоматизують навички. Студент відтворює матеріал за зразком або виконує механічні дії. Наприклад: тренування засобів зв'язку за шаблоном (умовно-комунікативна).
3. Продуктивні	Умовно-комунікативні або комунікативні	Розвивають уміння. Студент самостійно створює висловлювання, що має комунікативну мету. Наприклад: захист проєкту (комунікативна); створення аргументаційного ланцюжка (умовно-комунікативна).

Отже, у процесі формування ІКММ робота повинна відбуватися за такою логікою:

- рецепція + некомунікативність: сприйняття та аналіз правил і зразків монологу (декларативні знання).

- репродукція + умовна комунікативність: відтворення окремих частин мовленнєвого продукту, закріплення навичок у контрольованих умовах (граматичні та лексичні навички).

- продукція + комунікативність: створення оригінального монологу (захист проєкту),

використання всіх набутих навичок та умінь для вирішення реального комунікативного завдання. Це вимагає максимальної автентичності та самостійності.

Пропонуємо розглянути види вправ (рецептивні, репродуктивні, продуктивні) для формування ІКММ на прикладі проєкту “Environmental protection”, згруповані за чотирма основними етапами проєктування.

1. Підготовчий етап

Вид вправи	Назва та сутність	Компонент ІКММ
Рецептивна	Аналіз презентацій. Студенти отримують 2-3 приклади успішних презентацій на екологічну тему. Завдання: визначити, де спікер сформулював тезу, а де закликав до дії, та розподілити текст на 3 частини.	Декларативні знання про структуру монологу.
Продуктивна	Формулювання гіпотези та мети: Усне обговорення та вибір проблеми для дослідження. Завдання: чітко сформулювати робочу гіпотезу та мету проєкту, використовуючи фрази академічного стилю.	Інтелектуальні уміння (планування).

2. Виконавчий етап

Вид вправи	Назва та сутність	Компонент ІКММ
Рецептивна	Маркування когезії (умовно-комунікативна). Під час читання статті про вплив пластику на океани, студенти підкреслюють усі засоби зв'язку (although, despite, consequently, therefore), що використовуються для логічного переходу.	Процедурні знання (застосування зв'язку).
Репродуктивна	Лексичний дрилінг (некомунікативна). Багаторазове повторення та тренування вимови складних термінів (deforestation, sustainable development, carbon footprint) для їхньої фонетичної автоматизації.	Фонетичні та лексичні навички.
Репродуктивна	Граматична трансформація (некомунікативна). Перетворення простих речень, що описують екологічні факти, на складні конструкції з пасивним станом або герундієм, характерними для наукового стилю.	Граматичні навички.
Продуктивна	Усне резюмування джерела (умовно-комунікативна): Після опрацювання джерела студент має усно (протягом 1 хв.) передати його основний зміст, не читаючи, використовуючи свої нотатки.	Загальні уміння (передача змісту).

3. Синтетичний етап

Вид вправи	Назва та сутність	Компонент ІКММ
Репродуктивна	Вправа «Інтонація» (некомунікативна). Прослуховування запису професійного спікера і повторення фраз, що містять ключові висновки, тренуючи інтонацію та наголос.	Фонетичні навички.
Продуктивна	Конструктор аргументу (Умовно-комунікативна). Студент отримує тезу проєкту та має усно побудувати повний аргументаційний блок, дотримуючись схеми: Теза → Доказ → Приклад → Міні-висновок.	Спеціальні уміння (логічна послідовність).
Продуктивна	Інтеграція ФСМТ (умовно-комунікативна): Усне створення 3-хв. уривка, де потрібно поєднати опис (екологічної проблеми), розповідь (про хід дослідження), міркування (про результати).	Спеціальні уміння (інтеграція ФСМТ).

4. Презентаційний етап

Вид вправи	Назва та сутність	Компонент ІКММ
Продуктивна	Симуляція «Питання-відповідь» (комунікативна). Партнер або викладач ставить несподіване, провокаційне запитання щодо результатів проєкту. Студент повинен відповісти, використовуючи перифраз або жести, якщо не вистачає термінів.	Компенсаторні уміння та комунікативні здібності.
Продуктивна	Захист «Під тиском часу» (комунікативна). Повний захист проєкту в умовах суворого хронометражу (наприклад, 7 хвилин). Це вимагає самокоригування і постійного контролю темпу.	Інтелектуальні уміння (коригування) та навички.
Рецептивна	Самооцінка за відеозаписом (некомунікативна). Студент переглядає запис свого захисту, оцінюючи власну відповідність критеріям ІКММ (наприклад, чи були достатньо чіткими жести, чи правильно дотримано інтонацію).	Декларативні знання та інтелектуальні уміння (самоконтроль).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проєктна діяльність дозволяє інтегрувати формування всіх компонентів ІКММ від засвоєння декларативних і процедурних знань (про структуру та логіку монологу) до автоматизації навичок (лексичних, граматичних, фонетичних) та розвитку спеціальних умінь (інтеграція ФСМТ, аргументація) і комунікативних здібностей (самоконтроль, компенсація). Успіх методики залежить від послідовного використання чотирьох етапів проєктування, де кожен етап формує певні

компоненти компетентності, а ефективність забезпечується комплексом вправ, які логічно переходять від рецептивних (аналіз зразків і правил), репродуктивних (автоматизація навичок) та продуктивних (захист проєкту), що максимально наближені до комунікативних умов. Проєктний підхід нівелює розрив між теоретичними знаннями та практичною здатністю створювати логічно зв'язний, аргументований монолог, що критично важливо для академічної та професійної комунікації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бігіч О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. Класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Дроздова В., Рогульська О., Рудницька К. Особливості використання проектних технологій у процесі дистанційного навчання іноземної мови в ЗВО. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. Вип. 1 (48). С. 127–133.
3. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
4. Рогульська О. О., Магдюк О. В. Використання проектної методики для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО. *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference "Research in Science, Technology and Economics"*. Luxembourg, Luxembourg. 2025. С. 84–87. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/research-in-science-technology-and-economics/>
5. Рогульська О. Метод проектів як ефективна технологія навчання у ЗВО. *Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference*. Varna, Bulgaria. 2023. P. 230–233.
6. Рогульська О. О. Структурні особливості англomовного монологу. *Modern Science: Research, Economy and Innovation. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference*. International Scientific Unity. October 22–24, 2025. Zagreb, Croatia. Pp. 218–222. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-science-research-economy-and-innovation-22-10-25/>
7. Рогульська О. О. Теоретичний аналіз сутності іншомовної компетентності у монологічному мовленні та її компонентний склад. *Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. International Scientific Unity. September 24–26, 2025. Hamburg, Germany. Pp. 301–305. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/science-technology-and-industry-in-the-digital-age-24-09-25/>
8. Устименко О. М. Проектні технології навчання іноземних мов і культур. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія. Київ : Ленвіт, 2015. С. 330–334.
9. Харитонova А. Використання проектної методики для розвитку монологічного мовлення. Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів : матеріали тез доп. XIII міжнар. наук.-методол. Інтернет-семінару (16 трав. 2024 р.) / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т ; за заг. ред Н. М. Бідюк. Київ. Хмельницький : «Термінова поліграфія». 2024. С. 58–60.
10. Харитонova А. Я. Формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні учнів 11-х класів з використанням інформаційно – дослідницьких проектів на матеріалі вивчення теми «Природа і довкілля» : кваліфікаційна робота магістра : 014.02 Середня освіта. Мова і зарубіжна література (англійська). Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2024. 100 с.

REFERENCES

1. Bihich, O. B. ta in. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka* : pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv / za zah. red. S. Yu. Nikolaievoi. Kyiv : Lenvit. 590 s. [in Ukrainian]
2. Drozdova, V., Rohul'ska, O., Rudnitska, K. (2021). *Osoblyvosti vykorystannia proiektnykh tekhnolohii u*

protesi dystantsiinoho navchannia inozemnoi movy v ZVO. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Seria: Pedahohika. Sotsialna robota. Vyp. 1 (48). S. 127–133. [in Ukrainian]

3. Nikolaieva, S. Yu. ta in. (2002). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh*: Pidruchnyk. Vyd. 2-e, vypr. i pererob. Kyiv : Lenvit. 328 s. [in Ukrainian]

4. Rohul'ska, O. O., Mahdiuk, O. V. (2025). *Vykorystannia proiektnoi metodyky dlia formuvannia inshomovnoi kompetentnosti u monologichnomu movlenni studentiv ZVO*. *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference "Research in Science, Technology and Economics"*. Luxembourg, Luxembourg. S. 84–87. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/research-in-science-technology-and-economics/> (data zvernennia: 10. 11. 2025). [in Ukrainian]

5. Rohul'ska, O. (2023). *Metod proektiv yak efektyvna tekhnolohiia navchannia u ZVO*. *Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference*. Varna, Bulgaria. P. 230–233. (data zvernennia: 1. 11. 2025). [in Ukrainian]

6. Rohul'ska, O. O. (2025). *Strukturni osoblyvosti anhlomovnoho monolohu*. *Modern Science: Research, Economy and Innovation. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference*. International Scientific Unity. October 22–24. Zagreb, Croatia. P. 218–222. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-science-research-economy-and-innovation-22-10-25/> (data zvernennia: 1. 11. 2025). [in Ukrainian]

7. Rohul'ska, O. O. (2025). *Teoretychnyi analiz sutnosti inshomovnoi kompetentnosti u monologichnomu movlenni ta yii komponentnyi sklad*. *Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. International Scientific Unity. September 24–26. Hamburg, Germany. P. 301–305. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/science-technology-and-industry-in-the-digital-age-24-09-25/> (data zvernennia: 1. 11. 2025). [in Ukrainian]

8. Ustymenko, O. M. (2015). *Proiektni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur*. *Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh* : kolektyvna monohrafiia. Kyiv : Lenvit. S. 330–334. [in Ukrainian]

9. Kharytonova, A., Rohul'ska, O. (2024). *Vykorystannia proiektnoi metodyky dlia rozvytku monologichnoho movlennia. Rozvytok porivnialnoi profesiinoi pedahohiky u konteksti hlobalizatsiinykh ta intehtatsiinykh protsesiv* : materialy tez dop. KhIII mizhnar. nauk.-metodol. Internet-seminaru (16 trav. 2024 r.). Kyiv – Khmelnytskyi : «Terminova polihrafiia». S. 58–60. [in Ukrainian]

10. Kharytonova, A. Ya. (2024). *Formuvannia inshomovnoi kompetentnosti u monologichnomu movlenni uchniv 11-kh klasiv z vykorystanniam informatsiino – doslidnytskykh proektiv na materialy vyvchennia temy «Pryroda i dovkillia»* : kvalifikatsiina robota mahistra. Khmelnytskyi : Khmelnyts. nats. un-t. 100 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

РОГУЛЬСЬКА Оксана – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іншомовної освіти та міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: сучасні дослідження теорії і методики професійної освіти, методологічні, компаративні, науково-методичні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО.

МАГДЮК Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: педагогіка, підготовка вищої школи, мовна підготовка студентів немовних спеціальностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ROGULSKA Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Full Professor of the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication, Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: modern studies of the theory and methodology of professional education, methodological, comparative, scientific – methodical principles of training

future foreign language teachers under the conditions of information and learning environment in higher education institutions.

MAHDIUK Olha – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: pedagogy, higher school training, language training of students of non-linguistic majors.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.10.2025 р.

УДК 658.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-360-365

ЖУРАВЛІОВ Віталій –

старший викладач кафедри економіки, менеджменту і комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного
технічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7269-6751>

e-mail: zhuravlyov1946@gmail.com

ДІЛОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

У статті здійснено всебічний аналіз ділової комунікації як важливого інструмента стратегічного управління підприємством та ключового чинника формування його корпоративної репутації. Автор наголошує, що в умовах глобалізованої економіки, цифрової трансформації та посилення конкуренції роль ефективної комунікації між суб'єктами бізнесу, державою та суспільством набуває особливої ваги. Обґрунтовано, що корпоративна репутація є стратегічним нематеріальним активом, який безпосередньо впливає на фінансову стабільність, інвестиційну привабливість і довгострокову конкурентоспроможність підприємства.

Розкрито сутність понять «ділова репутація», «імідж», «корпоративна культура» та визначено їхню системну взаємозалежність у контексті стратегічного розвитку організації.

Особливу увагу приділено аналізу сучасних підходів до формування комунікаційних стратегій підприємства, які охоплюють PR-аудит, визначення стратегічних цілей, розробку ефективних комунікаційних інструментів, реалізацію програм корпоративної соціальної відповідальності та оцінку їх результативності. Доведено, що ефективне управління репутацією передбачає використання інтегрованого підходу, який поєднує маркетингові, соціально-психологічні, інформаційні та етичні аспекти діяльності організації.

Підкреслено, що ділова комунікація виступає не лише засобом поширення інформації, а й механізмом формування емоційно-ціннісного образу компанії, який визначає ступінь суспільної довіри та рівень репутаційного капіталу. Автор обґрунтовує, що знання потреб, інтересів і очікувань зацікавлених сторін є основою для побудови ефективної системи комунікацій, яка сприяє реалізації загальної стратегії розвитку підприємства.

Автор робить висновок, що управління корпоративною репутацією має розглядатися як безперервний процес стратегічного характеру, орієнтований на довготривалі результати та стабільний розвиток. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у створенні моделей вимірювання ефективності ділової комунікації, удосконаленні системи репутаційного моніторингу, а також у дослідженні впливу цифрових медіа та соціальних платформ на формування корпоративного іміджу в українському бізнес-просторі.

Ключові слова: ділова комунікація, корпоративна репутація, стратегічне управління, комунікаційна стратегія, імідж компанії, соціальна відповідальність бізнесу, репутаційний капітал, комунікаційний менеджмент, довіра, корпоративна культура.

ZHURAVLIOV Vitaliy –

Senior Lecturer, Department of Economics,
Management and Commercial Activities
Central Ukrainian National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7269-6751>
e-mail: zhuravlyov1946@gmail.com

BUSINESS COMMUNICATION AS A MEANS OF IMPLEMENTING THE GENERAL STRATEGY

The article provides a comprehensive analysis of business communication as an important tool for strategic management of an enterprise and a key factor in the formation of its corporate reputation.

The author emphasizes that in the conditions of a globalized economy, digital transformation and increased competition, the role of effective communication between business entities, the state and society acquires particular importance. It is substantiated that corporate reputation is a strategic intangible asset that directly affects the financial stability, investment attractiveness and long-term competitiveness of the enterprise.

The essence of the concepts of «business reputation», «image», «corporate culture» is revealed and their systemic interdependence in the context of the strategic development of the organization is determined. Particular attention is paid to the analysis of modern approaches to the formation of enterprise communication strategies, which include PR audit, definition of strategic goals, development of effective